

๑.๒๙ มะเกลือ

ชื่อท้องถิ่น	มะเกลือ
ชื่ออื่นๆ	เกลือ มักเกลือ หมักเกลือ ผีเผา ผีผา มะเกีย
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Diospyros mollis</i> Griff.
ชื่อพ้อง	-
ชื่อวงศ์	EBENACEAE
ชื่อสามัญ	Ebony tree / Siamese ebony

รหัสพรรณไม้ ๑-๖๓๑๑๙๐๖-๑๓-๐๒๙

จำนวนที่พบ ๓ ต้น

สถานภาพ (IUCN) พบทั่วไป (Least Concern: LC)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ต้น ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง ๘-๑๕ เมตร อาจสูงได้ถึง ๓๐ เมตร ผลัดใบหรือไม่ผลัดใบ เปลือกสีดำ แตกเป็นสะเก็ดเล็กๆ ตามยาว แก่นสีดำสนิท เนื้อละเอียดมันสวดยาม ทุกส่วนของมะเกลือเมื่อแห้งจะเปลี่ยนเป็นสีดำ ใบอ่อนและกิ่งอ่อนมีขนนุ่มทั้งสองด้าน ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน กว้าง ๑.๕-๔ เซนติเมตร ยาว ๔-๘ เซนติเมตร ปลายแหลม โคนสอบมน ขอบใบเรียบ ก้านใบยาว ๕-๑๐ เซนติเมตร ใบอ่อนมีขนสีเงิน ใบแก่หนา ผิวเรียบมัน ด้านใต้ใบสีเขียวซีด บางเกลี้ยง เมื่อแห้งสีออกดำเงิน เส้นใบข้าง ๑๐-๑๕ คู่ ก้านใบยาว ๐.๕-๑ เซนติเมตร **ดอก** สีขาวหรือเหลืองอ่อน แยกเพศอยู่ต่างต้นกัน ดอกเพศผู้ออกรวมเป็นช่อสั้นๆ ตามซอกใบ ประมาณ ๓ ดอก กลีบเลี้ยง ๔ กลีบ กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นรูปเหยือกน้ำปลายแยก ๔ กลีบ โค้งไปข้างหลัง หลอดกลีบดอกกลม ๖-๘ มิลลิเมตร แยกกลีบทั้งสองด้าน ½ ของหลอดกลีบ เกสรตัวผู้มี ๑๔-๒๔ อัน เป็นหมัน ๘-๑๐ อัน ไม่มีขน ดอกเพศเมีย ออกเป็นดอกเดี่ยวคล้ายดอกเพศผู้แต่มีขนาดใหญ่กว่า มีขนนุ่มปกคลุม สีเหลือง ก้านดอกยาว ๑-๓ มิลลิเมตร ก้านเกสรตัวเมีย ๔ แฉก รังไข่มีขน ผลสด รูปทรงกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๒ เซนติเมตร ผิวเรียบเกลี้ยง กลีบจุกลีบมีกลีบเลี้ยง ๔ กลีบ ติดที่ขั้วของผล **ผล**ดิบสีเขียว ผลสุกสีเหลืองอมดำ มีเมล็ด ๒-๓ เมล็ด ชั้นกลีบเลี้ยงขนาด ๕ มิลลิเมตร โค้งไปด้านหลัง พบทั่วไปในที่กึ่งโล่งแจ้ง ในป่าผลัดใบ ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบ ออกดอกช่วงเดือนมกราคมถึงสิงหาคม

การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น

- อาหาร – กินผลสุก
- สรรพคุณ

ตำรายาไทย ใช้ ผลสดสีเขียว รสขื่นฝื่อนเบื่อผาด ขับพยาธิในไส้เดือน พยาธิปากขอ พยาธิเส้นด้าย ถ่ายตานซาง ถ่ายกระษัย ให้น้ำ ผลดิบ สด ไม้ช้า ไม่ดำ กรณีใช้ถ่ายพยาธิ ใช้เท่าจำนวนอายุแต่ไม่เกิน ๒๕ ผล โดยนำผลมะเกลือมะขอลงพอกแห้ง คั้นเอาน้ำมาผสมกับหัวกะทิสด ต้มก่อนอาหารเช้าทันที เตรียมใหม่ๆดื่ม ห้ามเก็บไว้จะเกิดพิษ หาก ๓ ชั่วโมง ยังไม่ถ่าย ให้ชงยาถ่ายตาม (แต่ห้ามใช้ในเด็กอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี, สตรีตั้งครรภ์, ผู้ป่วย, อย่าใช้มากเกินไป, คนที่มีอาการแพ้อาจทำให้ท้องเสีย, มีอาการตามัว ถ้ารุนแรงทำให้ตาบอดได้ ควรนำส่งแพทย์ทันที) ผลสุกสีดำ ใช้ย้อมผ้า ย้อมแห ไม่นำมารับประทาน เพราะมีพิษ ทำให้ตาบอดได้ ราก รสเมาเบื่อ ฝนกับน้ำซาวข้าว รับประทานแก้อาเจียน แก้ลม แก้กระษัย แก้กิดสีดวงทวาร แก้พิษตานซาง ขับพยาธิ ลำต้น แก้ชางตานขโมย แก้กระษัย ถ่ายพยาธิไส้เดือน ต้มน้ำอาบรักษาโรคผิวหนัง เมล็ด รสเมาเมา ขับพยาธิในท้อง เปลือกต้น รสฝาดเมา เป็นยากันบูด แก้กระษัย ขับพยาธิ แก้พิษตานซาง แก้กษัย ขับเสมหะ แก้พิษ ทั้งต้น รสฝาดเมา ขับพยาธิ แก้กษัย แก้ชางตานขโมย

- การใช้ประโยชน์อื่นๆ

๑) ผลสุกหรือผลดิบของมะเกลือเป็นวัตถุดิบที่ดีที่สุดในการนำมาต้มหรือบดเพื่อ สกัดสีย้อมผ้าสีดำ โดยสีที่ได้จะเข้ม เป็นมันเงา และติดทนนานอย่างมาก

๒) แก่นของไม้มะเกลือมีลักษณะพิเศษคือ เนื้อไม้สีดำสนิท มีความละเอียด แข็งแรง และทนทานสูงมาก นิยมนำมาทำเครื่องเรือน โต๊ะ เก้าอี้ หรือใช้ทำชิ้นไม้ฝังมุกเพื่อเพิ่มลวดลายให้เด่นชัด

ภาพที่ ๒๙ แสดงลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของ มะเกลือ

ลักษณะวิสัย

ลำต้น

ใบและดอก

ผล

ผล (ผลสีดำมีพิษ)

แหล่งอ้างอิง : ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (๒๕๖๙). “มะเกลือ”. <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/๙๐>